

Една българка по пътя на доброто - („Една българка”- Иван Вазов)

18.09.2018, 11:07 ч.

Доброта, човечност, състрадателност, всеотдайност - това са нравствени добродетели, неподвластни на времето, създаващи предста-вата за християнски морал и устойчивост на човешкото общество. Малцина ги притежават, но тези хора винаги будят възхищение и са при-мер за подражание. Най-често обикновени, на пръв поглед незабележими личности носят по-добри качества. Те не се натрапват, но толкова по-ценни са, когато бъдат разкрити, защото поддържат вярата, че светът се крепи на исти-ната, добротата, справедливостта.

Баба Илийца от разказа „Една българка” на Иван Вазов отдавна се е превърнала в христоматиен пример за човешка доброта, християнско милосърдие и ненатрапващо се родолюбив.

Шест-десетгодишната селянка, отдадена на семейството и труда, при извънредни обстоятелства изявява най-доброто от своя характер и става символ на цялата жертвоготовност и всеотдайност, на които е способен един човек. Тя е една от многото българки, живеещи кротко и незабележимо, които могат да жертват себе си в името на друг човешки живот. Но тя е и един-ствена между жените, събрали се на брега на Искъра, която отстоява своето човешко дос-тойнство и е готова с цената на всичко да помогне за спасяването на непознат, изпаднал в беда. Двойното значение на числителното „една” събужда дълбок размисъл за цената на човешка-та самопожертвователност, за нравствените добродетели и тяхното отстояване, за нацио-налната самобитност, за избора на житейска позиция. Каква е баба Илийца - типичната селс-ка жена или изключение; една от многото или единствена сред множеството — това е един от основните проблеми в разказа.

Образът и е въведен на фона на значимо ис-торическо събитие — края на Априлската епопея и разбиването на Ботевата чета, време, когато се проявяват най-достойните и най-срамните черти от националния характер. На-ред с героизма в тези смутни времена излизат наяве страхът, предателството, униженото човешко достойнство. Вазов разкрива драматизма на епохата и внушава изключителността на събитието с множество детайли — точност на времето, описание на обстановката, съчетава-не и противопоставяне на документални свиде-телства и художествени обобщения. Тези изк-лючителни времена са предпоставка за проява на изключителни човешки качества. Животът е излязъл извън своя обикновен ритъм, изчезнала е делничността: „... мълвата беше донесла и тука безпокойствия и турила нащрек мъжкото насе-ление”; „Повечето слабо знаеха какво става сега, някои и нехаеха.”

Героичната епопея и последвалите трагични събития разбудят не толкова родолюбието и борбения дух на множеството българи, колкото техния робски страх и безразличие. На този фон се очертава смелото и достойно поведение на баба Илийца. В нейния образ авторът влага иде-ята си, че обикновеният човек от народа е спо-собен да прояви себеотрицание и героизъм в из-ключителна ситуация, ако притежава доброта, честност и висока нравственост.

Баба Илийца единствена дръзва да се проти-вопостави на грубото и жестоко поведение на

запrietата на брега на Искъра, защото е мотивирана от желанието си „да спаси, ако даде бог, два живота". Надмогнала собствения си страх, без да обръща внимание на обидите – „свини гявурски", „магарице", „кучка", тя се осмелява да моли настоятелно безчовечните турци. Жената притежава силен дух и устойчив характер и не би се спряла пред нищо. Тя залага на най-човешките чувства, за да постигне свое-то: „Аго, за бога, направи това добро, помисли, че и ти имаш деца!" В съзнанието на българка-та добротата и нуждата да помогне, когато трябва, са най-естественото нещо за човешко-то поведение. Дори за миг не може да допусне, че някой би отказал да стори добро. Мъката и страхът за болното внуче я правят силна и настойчива. Още по-настоятелна става в стремежа си да помогне, когато се среща с четника в Церовата гора. Този „момък в чудати опнати дрехи с ширити по гърдите и с пушка", с „измахнато и бледно" лице събужда майчино състрада-ние и милосърдие в угриженото ѝ сърце. В това „лошо" време, изпълнено със страх и малодушие, героинята проявява силата на своя дух, обеща-вайки помощ на изпадналия в крайна нужда четник. Тя е ръководена от естествената си добро-та и собствените си представи за човешко, хрис-тианско и патриотично. За нея четникът е страдащ човек, нуждаещ се от нейната помощ. В обръщението „синко" влага цялата си майчина топлина и благодетелност. Очите и се наливат със сълзи, защото състрадателността ѝ към чуждата болка е голяма. Но има и още нещо, което прави тази жена изключителна. То се крие в кратката реплика: „Ние сме християни." А хрис-тианският морал означава доброта, милосър-дие, себеотдаване. Нито за миг не помисля да бяга и да остави нуждаещия се момък в беда. Четникът и се доверява, защото инстинктивно усеща добротата и чистотата на тази жена. Стремежът да прави добро се разкрива в мисли-те на баба Илийца: „Да направя това добро ... клетнику... божичко, закрили го, българин е, тръг-нало е за християнска вяра курбан да става." Тези мисли утрояват силите ѝ и тя е способна на неподозирани героизъм, за да изпълни човешкия си и християнски дълг – така, както ги разбира. Показателно е, че според нея всеки би постъпил по този начин. Но самият Вазов ясно разкрива, че това е поведение на една изключи-телна българка – извън рамките на традицион-ното и обикновеното. Молитвите на жената към Бога и Света Богородица за спасяването и на внучето, и на бунтовника, са еднакво важни за нея. Тя знае, че всяко добро се възнаграждава и дълбоко вярва, че помагайки на четника, ще помогне и на болното си внуче.

Изключителното поведение на тази неверо-ятна българка, водена от желанието си да прави добро, е разкрито ярко при срещата и с калу-гера в Черепишкия манастир. Направила невъзможното, за да стигне там, тя очаква помощ и разбиране. Като добра християнка знае, че божиите служители трябва да притежават християнски морал и истинско милосърдие. Нито за миг не е допускала, че може да ѝ бъде отказана помощ. Баба Илийца остава стъписана от стра-ха и нищожеството на отец Евтимий. Нужно и е доста време, за да осъзнае, че този божи служител не отговаря на нейните представи и че няма нищо общо с християнските добродетели. Отецът е себелюбив и егоистичен страхливец, който се интересува само от собственото си благополучие и не желае да бъде обезпокояван за нищо. Той е безсърдечен и не е способен да съчув-ства на чуждата болка. Дори природното описа-ние в началото на III част подготвя за студени-ната и неразбирането, с които ще се сблъска баба Илийца: мрак и мълчание царят наоколо, нощта е спуснала „тъмното си було", канарите са „мрачни и намусени", с „черни дупки", а манас-тирът е „глух и пустинен". При срещата на двамата герои Вазов откроява високата нравс-твеност на обикновената, но изключителна своя героиня. В трудния и път към манастира тя е водена

единствено от желанието си да направи добро. Когато моли и настоява упорито, баба Илийца отново е водена от мисълта за другите. Тя вярва в чудодейната сила на молитвата, за-щото е добра християнка и знае, че „Господ може всичко“. Въпреки неприязненото и отблъскващо отношение на калугера, жената запазва търпеливостта и благостта си. Целта и - да спаси два живота - е толкова голяма, че човешкото недоброжелателство не я докосва. Тя дори нами-ра сили да целуне ръка на отец Евтимий и да приеме мъдро неговия отказ за помощ. „Селян-ката щеше да каже нещо, но думата се задъни в гърлото ѝ при тоя отговор; тя тръгна безна-деждно подир сърдития калугер и излезна на двора.“ Човек трябва да притежава безкрайна доб-рота, състрадателност и силна воля, за да запа-зи хладнокръвие и да продължи неотклонно по своя път. За втори път жената казва: „Нали сме християни ...“ За нея това е най-силният аргумент и означава съпричастност, доброта, отзивчивост към чуждото страдание.

Разбрала, че е съвсем сама в своя път - пътя към доброто, баба Илийца напуска манастира и тръгва към неизвестността, водена единстве-но от мисълта да помогне на нуждаещия се сънародник. Тя твърдо вярва, че Бог е чул молит-вите ѝ и ще се смили над нея. Природната картина в началото на IV част е в съзвучие с душевните вълнения на героинята. Искърската клису-ра е злокобна и страховита, а всеки детайл съз-дава усещане за безучастност и безнадеждност: „Планинските самотии спяха, дива тишина царуваше в природата...“ Жената е изправена пред най-трудното изпитание през тази нощ и в живота ѝ – преминаването на Искъра с ладията. В този епизод, който е кулминация на разказа, поведението на баба Илийца се определя като героично. Реторичните въпроси разкриват твърдата решеност на героинята непременно да на-мери изход от трудната ситуация. Тогава, ко-гато всички са се изпокрили, когато ладиярят се е уплашил да нощува в колибата, когато манас-тирът и отказва помощ, само майчината любов и християнското милосърдие дават сили на баба Илийца да превъзмогне страха от неизвестното и да върви напред, към доброто. Тя трябва да се справи сама, защото е поела отговорност за два човешки живота: „Тя изохка в безсилно отча-яние и напрегна всичките си сили...“ Подробно и последователно Вазов проследява действията и преживяванията на героинята, за да докаже, че силата на духа, упоритостта и волята могат да правят чудеса: „Тя удвои, утрои усилията си, нейните изпечени селски ръце се напънаха, мишците ѝ сдобиха стоманена пъргавина и сила, кокалите ѝ изпращаха от напрегане и горещ пот рукна от лицето ѝ.“ Половинчасовата борба с кола разкрива духовното величие на героиня-та. Тя прави невъзможното, а картината оста-ва като символ на най-голямото човешко само-отричане в името на друг човешки живот, в името на добротата и милосърдието.

Баба Илийца успява да стигне до четника с цената на неимоверни усилия. Но тя знае, че момъкът е поверил съдбата си в нейните ръце и трябва да устои на думата си. В силно затрог-ващата втора среща между баба Илийца и бун-товника се разкрива отново благородството, човечността, майчината грижовност, състрадателността на българката. Баба Илийца пода-ва откраднатата дреха на момъка със съзнани-ето, че е извършила грях, като е откраднала от свято място. Но тя усеща, че човешкият жи-вот е най-ценното нещо и Господ ще и прости. Милосърдието е над всичко. Забравила себе си, дори внучето си, тя жалостиво наблюдава това „двайсетгодишно голобрадо момче, тънко-високо“, което е тръгнало да сваля царщината и е жертвало себе си за свободата. Съвсем естест-вена идва решимостта и да го приюти в своя дом, без да мисли за опасностите и риска: „Как къде? Ами у дома!“— тези прости, но категорич-ни думи разкриват

силата на духа и величието на тази обикновена жена. Притежаваща голямо човешко сърце, българката осъзнава, че не може да постъпи по друг начин. А четникът вижда „в тая непозната жена своя майка, свой спасител, свое провидение“. Дори съкрушена от огромната си лична скръб – внучето и е умряло, баба Илийца не изоставя четника и своята отговорност. Това може да стори само човек с огромно сърце и невероятна нравствена сила. Надмогнала своя-та мъка, жената казва: „Момче, крий се хубаво днес. Довечера - пак тук, та да те намеря...“ Тя е готова да се бори докрай за спасяването на човешкия живот. Баба Илийца не успява да спаси четника, но прави всичко възможно да го стори. Тя преодолява много изпитания по пътя към доброто, кои-то я разкриват като изключителна майка, хрис-тианка и българка. Вярваща твърдо в доброто, героинята намира добро - Внучето, което смя-та за мъртво, оживява. Баба Илийца е една от многото обикновени и незайни, но жертвоготовни българки, които съхраняват и препреда-ват нравствените добродетели и духовните цен-ности на поколенията.

[@bgmateriali.com](http://bgmateriali.com)